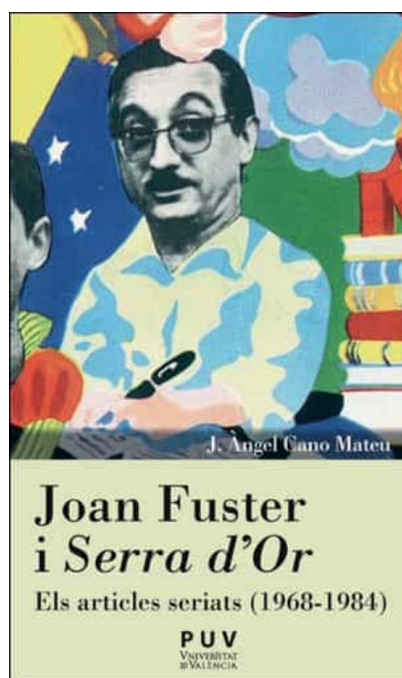

Cano Mateu, J. Àngel (2022):
Joan Fuster i Serra d'Or
Els articles seriatos (1968-1984)
València: Publicacions de la Universitat de València

DANIEL P. GRAU
Universitat Jaume I, Espanya
daniel.grau@uji.es
<https://orcid.org/0000-0001-7096-3003>

Citació: Grau, Daniel P. (2022). Cano Mateu, J. Àngel (2022): *Joan Fuster i Serra d'Or. Els articles seriatos (1968-1984)*. València: Publicacions de la Universitat de València. *Ítaca. Revista de Filologia*, (13), p. 177-180. <https://doi.org/10.14198/ITACA2022.13.10>

Ressenya de Cano Mateu, J. Àngel (2022): *Joan Fuster i Serra d'Or. Els articles seriatos (1968-1984)*. València: Publicacions de la Universitat de València. 328 p. ISBN: 978-54-9134-974-7.
Review to Cano Mateu, J. Àngel (2022): *Joan Fuster i Serra d'Or. Els articles seriatos (1968-1984)*. València: Publicacions de la Universitat de València. 328 p. ISBN: 978-54-9134-974-7.

Rebut: 17/07/2022, **acceptat:** 26/07/2022

És gairebé ja un lloc comú afirmar que Joan Fuster, com a jornaler de l'escriptura, va haver de produir molts textos *pro pane lucrando*. Quan un escriptor pren la decisió de dedicar-se exclusivament a escriure i no té un patrimoni que li permeti consagrar-se a la vida contemplativa o altres ingressos que complementin el que guanya amb els papers que elabora, es veu obligat a vendre la seva ploma a qui li la compri. Fuster ho va fer durant la major part de la seva trajectòria i hi va aplicar sempre una professionalitat inqüestionable.

Dins el vast conjunt de material imprès generat amb la voluntat principal —segurament no l'única, és cert: la voluntat cívica també hi pesava, i molt— de posar-se un plat de calent a la taula hi ha, ben probablement, alguns dels seus llibres més coneguts i reconeguts, com ara *Nosaltres, els valencians* o *El País Valencià*, tots dos de 1962. Hi ha també, i sobretot, moltes col·laboracions en premsa, en revistes i diaris, tant en català com en espanyol. J. Àngel Cano Mateu dedica *Joan Fuster i Serra d'Or. Els articles seriatos (1968-1984)* —un llibre que és fruit de la seva tesi doctoral— a una porció molt concreta i delimitada d'aquest conjunt: els cent trenta articles que Fuster va publicar en la revista *Serra d'Or* en les seccions mensuals que va mantenir en dues etapes diferents, «Restriccions mentals», de 1968 a 1973, i «Passar el dia, empènyer l'any», de 1978 a 1984. Queden exclosos de l'estudi, per tant, tot i que Cano Mateu hi fa referència quan ho necessita, la vintena d'articles que Fuster va publicar en la revista de l'Abadia de Montserrat fora de les seves seccions.

J. Àngel Cano Mateu, que actualment fa de lector de català a la Universitat de Leeds, pertany a la colla de joves investigadors que s'han format ja sense la presència —l'omnipresència— de Fuster. Això ofereix noves perspectives a la seva recerca, potser menys mediatitzades pel pes d'una figura que podia arribar a ser —no ho dic negativament, sinó com una constatació— aclaparadora, totèmica. L'anècdota que Cano Mateu conta en els seus mots preliminars és ben aclaridora: reconeix que va conèixer Fuster gràcies a la cançó d'Obrint Pas que conté els mots finals del discurs que el suecà va fer a Castelló de la Plana el 1982 en l'acte de commemoració de les Normes de Castelló. Una gran diferència amb la meva generació, per exemple: el primer llibre de Fuster que vaig llegir va ser *Nosaltres, els valencians*, lectura obligatòria, amb treball escrit inclòs, del tercer de BUP que vaig cursar a mitjan dècada dels anys vuitanta del segle passat.

Cal dir, d'entrada, que l'enfocament que J. Àngel Cano Mateu dona a la seva aproximació parteix —ben encertadament, segons el meu parer— de considerar els textos fusterians apareguts en *Serra d'Or* dins el paradigma genèric de l'article literari com una modalitat d'assaig. De fet, consagra el primer capítol del llibre a analitzar aquest gènere fronterer entre el periodisme i la literatura, per concloure que cal situar-lo en l'àmbit literari. La justificació teòrica parteix de la proposta de Gonçal López-Pampló —Cano Mateu i López-Pampló comparteixen directora de tesi, la professora de la Universitat de València Carme Gregori, i el mestratge es nota—, que fonamenta l'adscripció d'un text al gènere assagístic en el compliment de cinc coordenades: estar escrit en prosa i no projectar elements ficticials; acomplir el pacte autobiogràfic segons el qual el jo textual es correspon amb l'autor; atorgar protagonisme a l'argumentació; disposar d'elements paratextuals que ajuden a *presentar* el text en societat i a refermar-ne el tarannà subjectiu, i, finalment, animar el lector al debat intel·lectual. Sobre aquesta base, i amb un èmfasi especial en l'argumentació, Cano Mateu troba la legitimació per qualificar els articles publicats en *Serra d'Or* com «una parcel·la assagística més de la prolífica producció fusteriana». Personalment, no hi puc estar més

d'acord i encara hi afegiria que és una parcel·la relativament desconeguda avui dia, però ben atractiva. En aquest sentit, permeteu-me una digressió. Ben probablement, els textos fusterians que avui menys es llegeixen i es consideren són, precisament, els que inicialment van aparèixer publicats en premsa, justament aquells que, llavors, més lectors devien tenir. Perquè, sens dubte, Fuster tenia un bon estol de seguidors fidels que esperaven amb regularitat —diària, setmanal o mensual, segons la plataforma de publicació— la seva reflexió en forma de «càpsula d'idees», d'«assaig en miniatura». Ara, aquests textos són accessibles gràcies a l'obra completa o a alguns llibres que els apleguen, però no crec que siguin els que tenen una major presència a les prestatgeries de les llibreries.

Feta aquesta introducció diguem-ne teòrica, Cano Mateu centra el segon capítol del llibre a contextualitzar des del punt de vista històric, sociopolític i cultural la relació entre Fuster i *Serra d'Or*, que es va allargar vint-i-cinc anys, en un període que s'inicia el 1959, en ple franquisme, i arriba fins a 1984, amb la Transició espanyola que tan decebedora va resultar per a Fuster i per a tants altres. Trobo especialment suggeridora la recerca epistolar que ens permet copsar, d'una banda, l'interès dels editors de *Serra d'Or* per comptar amb el prestigi de la ploma fusteriana i, de l'altra, els aspectes econòmics associats a la seva col·laboració. Fuster va passar de cobrar 700 pessetes pels primers articles de la secció «Restriccions mentals», que arranca el 1968, a 8.500 pessetes pels darrers de «Passar el dia, empènyer l'any» —deixo al lector que faci els càlculs de l'augment de remuneració, descomptada la inflació: és un exercici ben divertit.

El tercer capítol, el central i més extens, es dedica a l'anàlisi dels articles de *Serra d'Or*, amb una introducció general a l'articulisme fusterià, que inclou les interessantíssimes reflexions que el de Sueca fa sobre el gènere, tant quan parla de l'obra d'altres autors com quan es refereix a la pròpia. Tot seguit, Cano Mateu ressegueix la temàtica dels articles de la revista montserratina i els distribueix en quatre grans blocs: els que versen sobre qualsevol aspecte de la condició humana, els que fan referència a la política internacional, els que tracten les arts i les humanitats —art, música, filosofia, història, llengua, literatura...— i, per acabar, els que pivoten sobre la Transició espanyola. Hi ha també unes pàgines en què examina el model de llengua literària emprat, «unitarista *ma non troppo*», d'acord amb l'etiqueta proposada pel professor Vicent Simbor, i una àmplia dissertació sobre el pacte autobiogràfic característic de l'assaig fusterià, que es podria resumir —Cano Mateu, certament, el cita— en l'aforisme deixat caure en *Consells, proverbis i insolències*: «No és que m'agradi de dir "jo": és que no tinc dret a parlar amb un altre pronom personal». Hi ha, encara, un apartat dedicat a l'estructura i l'organització textual dels articles que constitueixen el corpus, que comença amb l'anàlisi dels punts de partida, essencials en el gènere assagístic, distribuïts en: anècdotes; fets, observacions i presumpcions; valors abstractes o conceptes; citacions; notícies d'actualitat, i interrogacions retòriques.

Amb això s'arriba als subapartats més llargs del llibre, en què Cano Mateu analitza, a manera d'exemple, diferents articles concrets —un total de deu—, que serveixen de model d'una seqüència argumentativa predominant. Aquesta aproximació segurament funcionava millor en el context de la seva tesi, però en el llibre resulta, per al meu gust, una mica repetitiva, excessiva en el detall i en l'exegesi. Això sí, ens permet resseguir Fuster pel reguitzell de citacions —algunes molt generoses— que il·lustren l'anàlisi. I com que en qüestió de gustos tot és discutible, ben mirat és un apartat que potser resultarà molt atractiu a un públic interessat, precisament, en el comentari de textos. Penso, ara mateix, que pot servir

de model per a estudiants de filologia o fins i tot de batxillerat que hagin d'acabar algun text fusterià en els seus exàmens.

Aquest capítol tres encara incorpora dos apartats més. Un tracta els elements paratextuals, dividits en peritextos i epitextos: tot i que potser resulten molt col·laterals per a la major part dels lectors, a mi em semblen una informació ben curiosa i pertinent. El darrer, la funció social de l'assaig fusterià, deixa palès l'impacte que la producció de Joan Fuster va tenir sobre els seus coetanis i que, afortunadament, continua tenint. El llibre es tanca amb un brevíssim capítol quatre que, sota el títol «Una recapitulació», funciona com a resum i exposició de conclusions.

No voldria tancar aquestes ratlles sense fer una crida als nous lectors perquè s'acostin a l'obra de Joan Fuster —i als no tan nous perquè hi retornin—, ni que sigui per commemorar el centenari del seu naixement. I em permetria encara una recomanació més concreta: que s'hi acostin superant la displicència que Fuster mateix mostrava respecte als seus propis textos, sobretot respecte a aquells que no considerava adscrits al més clàssic assagisme d'arrel primordialment montagniana. Si ho fan, es trobaran una multitud de textos, la majoria de lectura ràpida, que els aportaran tot un conjunt d'espurnes intel·lectuals difícils de trobar en altres autors. El llibre de J. Àngel Cano Mateu —el número 28 de l'emblemàtica col·lecció «Càtedra Joan Fuster»— és una més que digna guia per a introduir-s'hi.